

С. М. БОЙМ

Донбас як єдиний господарчий комбінат

(Підсумки конференції, що відбулася 5-9 вересня 1931 р. при Держплані УСРР).

Велетенське зростання соціалістичної промисловости, успішне виконання першої п'ятирічки в основному за 4 роки, вивершення побудови фундаменту соціалістичної економіки і вступання в період соціалізму висунуло потребу скласти другий п'ятирічний план народнього господарства.

Другий п'ятирічний план будується на основі: а) висунутого партією гасла „догнати й перегнати капіталістичні країни з технічно-економічного погляду максимум за 10 років“, б) цілковитого закінчення процесу усуспільнення засобів виробництва в усіх галузях народнього господарства, в) ґрунтовної технічної реконструкції всього народнього господарства на базі електрифікації та механізації виробничих процесів, г) знищення в основному противенства між містом і селом, ґ) досягнення чималих зрушень у галузі ліквідації противенств між розумолою та фізичною працею.

На базі цих основних цільових настанов перша всеукраїнська конференція для складання нового п'ятирічного плану соціалістичного Донбасу обговорила й накреслила розвиток на найближчу п'ятирічку всіх провідних галузей промисловости Донбасу, як єдиного господарчого комбінату в щільному взаємному пов'язанні окремих його частин.

В умовах соціалістичного плянового господарства постає можливість комплексної організації виробництва, утворення потужних виробничих комбінатів, що їхні окремі частини щільно пов'язані між собою.

Один з потужних комбінатів Союзу є Донбас, що лишатиметься на найближчий період першою вугільно-металюргіною базою нашого Союзу, яка забезпечуватиме вугіллям не лише Україну, але й ЦЧО, Північний Кавказ і, почасти, Нижню Волгу. До того ж Донбас має допомогти металом, устаткуванням, кваліфікованою робочою силою новоутворюваним індустриальним комбінатам: Урало-Кузбаському та Караганді.

Виконання завдання „догнати й перегнати“ потребує всебічного використання всіх природних ресурсів і правильного розташування виробництва.

Донбас є один з основних вугледобувних районів СРСР і разом з тим у ньому є комплекс дуже цінних корисних копалин. Великою хвилю у вивченні Донбасу до цього часу було те, що до нього не підходили як до природного комплексу корисних копалин. З одного боку є генеральний підрахунок запасів вугілля Донецького басейну, з другого — існує надто невиразне уявлення про розміри й запаси будівельних матеріалів, якісність залізних і мідяних руд. Щодо стронцію, калійних солей, ванадію тощо, то навіть не визначено факту наявності чи відсутності їхніх родовищ. Нерівномірне вивчення Донецького басейну пояснюється хижацьким розграбуванням його надр з боку колишніх хазяїв-капіталістів. Тепер, коли ми вступаємо в період вивершення побудови соціалізму, що

вимагає і обумовлює максимальне та гармонійне використання всіх природних ресурсів, набуває сили новий соціалістичний підхід у справі вивчення природних багатств. Організація і провадження широкого геологічного вивчення Донбасу є основне і першочергове завдання. Треба й далі провадити вузько-геологічне вивчення (стратиграфія, тектоніка) і широко розгорнути геохімічне, мінералогічне та літологічне дослідження. На базі такого вивчення треба широко розгорнути геологорозвідкові роботи і тоді таке вивчення виявить усі мінеральні ресурси Донбасу і назначить шляхи до раціонального та максимального їх використання для утворення нових матеріальних цінностей. Разом з тим треба максимальною мірою розвинути геофізичні методи розвідування, механізувати свердловні та гірські роботи і транспорт, розвинути машинобудування (відповідні галузі), надати організації геологічних робіт форми заводського виробництва, утворити постійний кадр технічного персоналу та виробничих робітників. Останнім часом з'явилися праці, які вказують на те, що старі межі Донбасу не відповідають справжнім межам поширення продуктивних покладів в карбону. Треба форсувати розвідкові роботи і за найкоротший час визначити можливості щодо поширення меж. Ці роботи мають важливе значення, бо від їхніх наслідків залежить розміщення гірничих підприємств. Треба закінчити і поглибити гідрогеологічне вивчення всієї території старого Донбасу і навколишньої його території, щоб виявити всі дані щодо водних ресурсів Донбасу. Важливо також з'ясувати металевмісність Донбасу, обумовлену вулканічними проявами, а також вияснити промислове значення мідяних руд Донбасу осадного походження. Одночасно треба розвідувати родовище ванадію, виявленого в Пермських покладах Надуралля. В такому ж майже становищі перебуває питання про залізні руди Донбасу. Нез'ясованим лишається питання щодо кількості геологічних і промислових запасів руди, а також промислова цінність родовищ. Потрібне глибоке розвідування Слов'янсько-Бахмутської улоговини, щоб виявити запаси соли, гіпсу ангідриду, доломітів. Провадячи ці роботи можна сподіватися натрапити на зложисще калійних солей. В другу п'ятирічку треба розгорнути роботи коло розвідування та вивчення південно-російської мульди. Слід також зробити детальну розвідку пісковиків, глин, вапняків, доломітів.

Наслідки геолого-розвіdkової роботи треба покласти в основу розвитку кам'яновугільної промисловости. За пляном поточного року треба було для закладання нових шахт провести розвідкові роботи на 31 дільниці, але плян цей буде виконаний тільки на 25% (за станом робіт); до того ж можна відзначити надто низький рівень якості розвідок. Потрібно добрати чимале число дільниць, і отже треба проектувати великий масштаб геолого-розвіdkових робіт про краях Донбасу.

Найважливіші матеріальні елементи Донецького комбінату, що складають основну його продукцію є вугілля, метал, машинобудівництво.

Вугільна промисловість Донбасу набагато відстала від загальних темпів розвитку народнього господарства, головним чином, через шкідництво, що мало місце в Донбасі і було скероване не тільки на неправильне використання шахт старого Донбасу, але й на затримку в будівництві нових шахт, на зниження темпів геолого-розвіdkових робіт, постачання електроенергії тощо, і це відставання потягло за собою надмірне напруження паливного балансу і зробило паливо лімітом для розвитку народнього господарства.

Складаючи плян розвитку кам'яновугільної промисловости Донбасу на друге п'ятиріччя, треба поставити такі завдання: 1) гуртова продукція кам'яновугільної промисловости повинна цілком задовольнити вимоги народнього господарства; 2) продукційна потужність шахт має бути ви-

щою проти запроєктованого видобутку; е) треба видобуток за марками увідповіднити до запасів окремих марок у надрах, 4) поліпшити якість палива так технологічну, як і енергетичну, 5) забезпечити належний ріст продукційності праці, запровадивши низку технічних та організаційних заходів і одночасно поліпшивши матеріальні та культурно-побутові умовини трудящих, 6) знизити собівартість добуваного палива.

П'ятирічний плян видобутку вугілля в Донбасі передбачав довести його в 1932-1933 р.р. до 52,65 млн. тонн, але бурхливий розвиток народного господарства поставив вимогу збільшити його, і вже в 1931 р. видобуток вугілля має дійти 56 млн. тонн. Перші дев'ять місяців 1931 р. ми мали недовиконання пляну, але той перелім, що стався у вересні, на базі здійснення директив ЦК ВКП(б) та ЦК КП(б)У, дає всі підстави гадати, що п'ятирічний плян в кам'яновугільної промисловості буде виконаний. Гуртову продукцію вугілля визначено на кінець 1937 р. до 120-140 млн. тонн,

Реконструкція та відбудова старих шахт Донбасу за пляном об'єднання „Вугілля“ закінчується до 1935 р. Щодо нових шахт, то переглядаючи плян їхнього будівництва, треба звернути увагу не тільки на наближення марочного складу видобутку до запасів окремих марок у надрах, але й на географічний розподіл видобутку. В основному розвиток видобутку за пляном нового шахтового будівництва, що його склало „Вугілля“, припадає на Сталінський, Центральний і Алмазний райони; плян передбачає набагато збільшити видобуток спікливих вуглів.

Нижче подається кількість шахт, що їх має закласти в другому п'ятиріччі об'єднання „Вугілля“:

Р о к и	Великі шахти		Середні шахти		Всього	
	Число	Продукційна потужність в тис. тонн	Число	Продукційна потужність в тис. тонн	Число	Продукційна потужність в тис. тонн
1933	24	28.000	9	2.400	33	30.400
1934	28	31.750	3	750	31	32.500
1935	31	31.500	2	300	33	31.800
1936	39	35.750	2	300	41	36.050
1937	38	33.750	3	450	41	34.200
За п'ять років.	160	160.750	19	4.200	179	164.950

Наслідок уточнення матеріалів кількості намічених до закладання нових шахт визначено в 161 одиницю.

Хижацьке використання надр Донбасу за дореволюційних часів привело до виснаження запасів високоцінних вуглів. Постанова РПО з 9 вересня 1930 р. застерігає марочний склад палива, що добувається в Донбасі на кінець поточного п'ятиріччя.

Дані про відсоткову участь окремих марок у видобутку в минулому, тепер і перспективи „Вугілля“ на майбутнє такі:

Звідси видно, що найбільший розрив між запасами в надрах і видобутком є в спікливому вугіллі, основній базі розвитку нашої металургії. Загальна потреба на спікливе вугілля на 1937 р. така:

Розроблюючи надалі питання про марочний склад видобутку Донбасу в 1937 р. треба детально опрацювати марочний розподіл палива між споживачами, маючи на увазі: 1) запровадження в шихту коксу-

	Спікливі вуглі	Газові	Довгополум'яні	Пісні	Антрацит	Всього
1909-1913 р.	62,8	15,8	3,5	2,8	15,1	100,0
1920-1930 р.	47,8	10,8	4,0	3,7	33,7	100,0
1933 р. Пост. РПО	42,5	15,0	2,5	9,0	31,0	100,0
1933 р. План „Вугілля“ . .	45,8	11,2	3,2	5,1	34,7	100,0
1937 р.	36,1	17,8	3,4	11,9	30,8	100,0
Геологічні запаси	22,6	27,8	2,4	17,0	30,2	100,0

Ц і л і	За даними „Вугілля“ (в млн. тонн)	За новими розрахунками (в млн. тонн)
Коксування	51,0	30,2
Залізниці	15,0	9,0
Металообробна промисловість	3,0	2,0
Енергетичні цілі та експорт.	2,0	1,5
Витрата на власні потреби та втрати	1,0	0,5
Резерв для коксувальних печей (10% від сумарної витрати)	—	4,3
Всього	72,0	47,5

вальних печей газових вуглів, 2) дальше скорочення витрачання спікливих вуглів на залізницях, 3) скорочення споживання спікливих вуглів для енергетичних цілей, 4) уточнення розміру резерву для коксувальних печей і нових споживачів.

Щодо видобутку антрациту, то його треба ввести в рамки, що забезпечували б відповідність до запасів цієї марки в надрах. Розвиток видобутку довгополум'яних вуглів треба щільно погодити з розвитком хемічної промисловости.

За планом об'єднання „Вугілля“ старі шахти Донбасу, після відповідної реконструкції, мають дати в другу п'ятирічку 48,5% видобутку всього Донбасу. Щодо типу нових шахт, то хоч намічений розвиток видобутку газових і пісних вуглів можна здійснити в порівнюючи мало розроблених районах, будуючи середні й дрібні шахти, але потреба на велику кількість устаткування, на велике число кваліфікованої робочої сили та технічного персоналу змусила спинитися на закладанні тільки великих шахт. Для кожного району визначено число й розміри шахтових дільниць, при чому межі дільниць визначалося окремо щодо простягу і спаду. Після зробленого добору виділено 181 дільницю, де можна закласти нові шахти. Усі ці дільниці містять у собі запаси розміром 3.827 млн. тонн, і їх розбито на 4 групи залежно від кількості запасів: 7 дільниць — від 5 до 10 млн. тонн, 126 дільниць — від 11 до 25 млн. тонн, 40 дільниць — від 26 до 40 млн. тонн, і 8 дільниць — від 40 до 80 млн. тонн. Основний тип шахти, що буде переважним у Донбасі, це шахта з річним видобутком 1,0—1,5 млн. тонн. Нове шахтове будівництво в Донбасі переживає весь час кризу через малі темпи геолого-

розвідкових робіт, проектування шахт, повільне прокопування шахт, довгий термін постачання устаткування. Через це час будівництва великих шахт доходив 5—6 і більше років. Щоб забезпечити будівництво нових шахт треба провадити геолого-розвідкові роботи підвищеними темпами, прискорити складання загального проекту, прискорити просування прохідки, виготовлення та монтажу устаткування. Треба завчасно складати календарний план роботи так у галузі проектування, як і будівництва, щільно погоджуючи між собою ці частини. За виконання цих умов можна визначити максимальний термін закінчення великої шахти в $2\frac{1}{2}$ —3 роки.

З дійових тепер у Донбасі 339 шахт тільки на 239 шахтах запроваджується часткову механізацію виробничих процесів; з них 18 шахт дають до 30% механізованого видобутку по кожній шахті, 61 шахта — від 30 до 70% і 160 шахт — понад 70%. По Донбасу в цілому зарубування механізовано на 70%. Продукційність робітника дорівнює 0,45—0,5 тонн на день.

Недостатню ефективність механізації пояснює надто великий розрив між окремими стадіями видобутку та зарубкою, приставлянням та вивозом. Основна проблема кам'яновугільної промисловості полягає в зменшенні відношення кількості непродукційної до кількості продукційної підземної праці: найбільша частина підземної праці повинна витрачатися у вугільному вибої. Розв'язання цієї проблеми можна досягти механізуючи всі процеси, погодивши їх між собою та перейшовши до найдовершенішого виду механізації—безперервного потоку. Передумови до запровадження безперервного потоку є: вибір роду енергії, система механізації, концентрація робіт і автоматизація їх. В даному разі за найдовершенішу форму енергії є електрична енергія. З різних систем машин слід спинитися на важких зарубних машинах. Систему безперервного потоку можна визначити в такому вигляді: зарубна машина — конвеєр у лаві, конвеєр у штреку, конвеєр на квершлязі, конвеєр у шахті, конвеєр на поверхні — залізничний вагон. Система безперервного потоку є гармонійна, координована система. Цю систему можна запровадити на всіх шахтах Донбасу (і старих, і нових).

Одним з найважливіших питань є питання про поліпшення якості донецького палива. Останніми роками помічається різке погіршення якості палива, і за основну причину погіршення якості вуглів править відставання будівництва збагатних злагод від темпів розвитку видобутку; механічні сортувалки так для вугілля, як і для антраципу, не дають з погляду поліпшення якості палива задовільних наслідків. Для збагачування донецького палива можна застосовувати такі злагоди, що являють собою комбінування мокрого й сухого способу збагачування: а) для спікливих та пісних вуглів — осаджувальні машини новіших типів, реомийниці, пневматичні столи, гідросепаратори, фльотаційні апарати і столи Дейстера; б) для газових і довгополум'яних вуглів — реомийниці, гідросепаратори, апарати Чанса; в) для антрацитів — реомийниці, гідросепаратори, апарат Чанса. Орієнтовна схема збагачування вуглів для коксування, ухвалена об'єднанням „Вугілля“, така: а) вугілля розміром понад 50 мм збагачується рукопаш на породовідбірних стьожках; б) вугілля розміром від 3 до 50 мм збагачується механічно мокрим або сухим способом і в) вугілля розміром від 0 до 3 мм не збагачується, г) все збагачене вугілля змішується з незбагаченим і йде для коксового виробництва. Наслідком має вийти шихта попільністю від 7 до 9%. Цей стандарт попільності для коксувальних печей високий і його треба знизити до 5% (норма за постановою РПО), отже, не можна відмовлятися від збагачування вугілля розміром від 0,5 до 3 мм.

Як методу використання паливних відходів від збагачування, об'єднання „Вугілля“ намічає брикетування. Серйозну увагу треба звернути на збагачування антрациту. В зв'язку з будівництвом у Донбасі чималої кількості збагатних фабрик конче треба поставити питання про спорудження спеціального заводу для устаткування цих фабрик.

В загальному комплексі промисловості Донбасу в ціновому виразі (24,3% всієї продукції) металургія посідає друге місце. За останнім варіантом об'єднання „Сталь“ у 1937 р. виробнича потужність металургійних заводів Донбасу становитиме 5236 тис. тонн чавуну (по Союзу в цілому намічається 25 млн. тонн, а по Україні — 12—13 млн. тонн), себто витоп чавуну на заводах ім. Сталіна, Рикова, Томського, Ворошилова, Фрунзе і Кадіївському збільшиться проти 1913 р. на 140,5%, а проти 1927-28 р. — на 158,9%. Це збільшення продукції обумовлюється реконструкцією заводів (ліквідація застарілого устаткування, модернізація залишеного, спорудження нових виробничих агрегатів). На заводах ім. Томського і ім. Ворошилова намічається особливо велике зростання продукції, і на кінець другої п'ятирічки завод ім. Томського посідатиме перше місце серед інших заводів Донбасу; цьому сприяє його безпосередня близькість до вугілля і наявність на заводській площі вільного місця для нових цехів. Доменний цех заводу набагато збільшується в другому п'ятиріччі і він буде устаткований на кінець другого п'ятиріччя 7-ма новими домнами з загальним корисним обсягом 6158 кубометрів. В мартенівському цеху будуть установлені 12 стандартних мартенівських печей з загальним тоннажем у 1800 тонн. Виробництво сталі збільшиться до 1500 тис. тонн (збільшення виробництва заводу проти 1931 року в 10 разів); виробництво вальцювання збільшиться більше ніж у 4 рази за рахунок поповнення вальцювального цеху 5-ма новими вальцювальними, відновлення та посилення заводового устаткування. Щоб задовольнити завод електро-енергією споруджається електростанція потужністю 50 тис. квт.

Завод ім. Ворошилова є другий після заводу ім. Томського, щодо масштабу реконструктивних робіт: доменний цех поновлюється двома новими домнами, робитиметься капітальний ремонт старих домен; виробнича потужність нового мартенівського цеху буде доведена до 1150 тис. тонн на рік; буде споруджена нова електростанція потужністю 48 тис. квт.

Наслідком наміченої реконструкції всіх зазначених заводів кількість доменних печей зросте з 15 (в 1927-28 р.) до 25 (1932 р.) і 29 (1937 р.). Доменний процес має великі вигоди головне через те, що за дуже невисокої температури (120—300°) виходить чавун у рідкому стані, і це дає змогу відокремити жухіль від чавуну і маніпулізувати кожним окремо, проте, при доменному процесі витрачається велику кількість палива на розтоплювання порід змішаних із залізом, далі треба мати велику кількість флюсів і вживати дорогого коксу, що разом з ним вноситься сірку, яка негативно впливає на метал. Крім того, установлення доменної печі на 1 тис. тонн коштує понад 50 млн. крб.

Бажання позбутися зазначених хиб доменного процесу змусило технічну думку попрацювати в цій царині; зроблено багато пропозицій, і останнім часом висунуто пропозицію Едвіна — відновляти залізо за допомогою газу. Однак, запровадження цього процесу зв'язане з витратою великої кількості електроенергії. Другий спосіб Віберга заснований на роботі шахтової печі, що в її горішній частині відбувається підігрів руди газами, а в долішній — відновлення. Ця устава хоч і економна, але дуже мало продукційна. Заслуговує на увагу устава Муссо — відновлення заліза за допомогою вуглецю.

Наукові сили Союзу скерували свою думку на поліпшення закордонних способів з метою практичного застосування їх у справі розв'язання проблеми безпосереднього добування заліза, яка обіцяє великі економічні вигоди.

Роля українського важкого машинобудівництва в загальній продукції Союзу в другому п'ятиріччі набагато зменшиться за рахунок скорочення радіусу на поширення своїх виробів завдяки наміченим до пуску заводів важкого машинобудівництва на Уралі та в Західному Сибіру, і воно розвиватиметься в другому п'ятиріччі такими напрямками: а) лінією гірничо-металургійного устаткування — для задоволення потреб рудної, кам'яновугільної, коксової та металургійної промисловости, б) виробництва устаткування для енергетичного господарства, в) транспортного устаткування і г) в частині виробництва півфабрикатів у вигляді чавунного та обрисового литва, а також г) суднобудівництва. Збільшення продукції заводів Донбасу зростає на 1937 р. проти поточного року по наявних заводах на 227%, а разом з новими — на 314%.

Металургійний завод кол. Шодуар „С“ і Харцизький виготовлятимуть лише окремі частини устаткування для металургійних заводів (ковші, рольганги, столи, скіпи тощо).

Найбільший промисловий комбінат важкого машинобудування в Союзі являтиме собою намічений до пуску на початку 1932 р. новий Краматорський машинобудівельний завод разом з старим та з доданим до нього Торецьким заводом. Його забезпечуватиме власна потужна металургійна база; він матиме 3 домни, 5 мартенів і 4 вальцівниці. Річний випуск Краматорського комбінату (без Торецького заводу) становитиме 220 тис. тонн (150 тис. тонн важкого устаткування і 70 тис. тонн литва (виливаних)). Слід окремо відзначити те, що Краматорський завод випускатиме найбільші сталеві виливки та виковки вагою до 85 тонн у штуці, потрібні зокрема для турбобудування (у вигляді роторів, дисків, хромонікелевої сталі) і для паровиків високого тиску до 100 атмосфер (у вигляді суцільнокованих барабанів). На ньому вироблятиметься також підймальні машини від 300 квт. і вище для кам'яновугільної і рудної промисловости.

На Торецькому заводі виготовлятиметься для кам'яновугільної і рудної промисловости вагонети. Дуже розвиватиметься випуск обрисового сталевих литва.

Для виробництва устаткування для гірничої промисловости закріплюються заводи: Горлівський, ім. Рикова, „Світло Шахтаря“, Луганський і ім. К. Маркса, що увіходять до складу тресту гірничого устаткування. На Горлівському заводі зосереджено виробництво зарубних машин до 1500 штук важкого і стільки ж легкого типу на рік, компресорів, смоків, вітрогонів, кріпців, кліток і скіп. На заводі ім. Рикова — виробництво підймальних електричних крутів від 5 до 25 сил і рухомих механізмів збагатних злагод. На Луганському заводі — малопотужні електричні крути і ручні прохідницькі. На заводі ім. К. Маркса — конвеєрні риштаки, легкі ручні крути, каменодробарки, а також виробництво провітрювальних труб і роботи ремонтного характеру.

Луганський паротягобудівельний завод ім. Жовтневої революції перший починає будувати потужні паротяги 1—5—2 з тиском на вісь 23—28 тонн (тепер є 17—18 тонн), з річним випуском таких паротягів у 1800 одиниць. Завдяки цьому на заводі цілком припиняють виготовляти стаціонарні паровики. Ввести новий завод в експлуатацію намічається з 1 жовтня 1932 р. Обрисово-сталеливарний цех розраховано на річний випуск 50 тис. тонн обрисового сталевих литва. Луганський паротягобудівельний завод своєю перепускною спроможністю посідатиме

в Донбасі друге місце після Краматорського заводу. Треба також взятися до побудування заводу, що вироблятиме устаткування для збагатних фабрик.

Розвиток машинобудівництва має відбуватися на базі особливого кооперування, що можна здійснити побудувавши самостійні заготівельні заводи. Ці заготівельні заводи-майстерні вироблятимуть кожний окремо обрисове чавунне та сталеве литво, сталеві, ковані та штампівні вироби, деталі залізних конструкцій, казанові заготівлі тощо. Треба ці окремі заготівельні заводи прикріпляти до металургійних заводів і максимально зблизити їх територіяльно. На них треба розвинути спеціалізацію і стандартизацію виробництва, і вони повинні випускати певні машинні частини та деталі у вигляді штампів, шестерень, трансмісій, ресор, пружин, кулькових та коточкових вальниць тощо. Щодо нових виробництв, то їх можна передбачати так у частині випуску півфабрикатів (чавунне обрисове литво, виливки, вивокки, стовби для блюмінгів тощо), як і в частині виробництва готових виробів, (суцільноковані барабани, зводи тощо).

Усе вищезазначене ілюструє достатньою мірою заходи до рішучого унезалеження нашого машинобудівництва та всієї промисловости в цілому від чужоземного ринку.

Хемічна промисловість вступає в друге п'ятиріччя більш озброєною і технічно підготованою, ніж вона була в першому п'ятиріччі. Завдання, що стоїть перед хемічною промисловістю в другій п'ятиріччі, зводиться до потреби вивести хемічну промисловість на однаковий рівень з іншими основними галузями промисловости.

Виробництво коксу є основа розвитку металургійної промисловости і, зокрема, добування чавуну. Марочний склад видобутку вугілля, що його передбачає об'єднання „Вугілля“, цілком забезпечує виробництво коксу. Проте, попільність та сірчистість коксу тепер не дає помітних зрушень у бік поліпшення, і коксова промисловість не має змоги забезпечити металургії виробництво коксу задовільної якості. Треба, складаючи плян на друге п'ятиріччя, рішуче поставити питання про доведення якості коксу до визначених РПО норм, і єдиний шлях до розв'язання цього завдання — форсоване будівництво вуглезбагатних фабрик, які довели б свою продукцію до граничної попільності — 5-6%. Перед коксовою промисловістю треба одночасно поставити питання про запровадження в коксову шихту крім спікливих вуглів інших марок вуглів, пісних і газових.

Коксовий газ живиться в металургійних процесах, що потребують здебільшого дуже високих температур: у топильних печах, нагрівних печах, відпальних, ковальських і інш. Висока кальорійність коксового газу дає використовувати його в суміші з слабшим доменним газом і утворити на металургійному заводі раціональне газове господарство. Паливний баянс металургійного заводу за цілковитого використання коксового й доменного газу дає змогу обійтись зовсім без довозу сирового вугілля за винятком вугілля, потрібного для коксувальних печей; отже, слід обережно підходити до питання про використання коксового газу для інших цілей.

Недовершеність метод використання палива є одна з причин напружености паливного баянсу. За досить великий фактор у поліпшенні цих метод може правити газифікація палива. Коксувальні печі є потужне джерело газопостачання для побутових і промислових цілей Донбасу, при чому в першу чергу задовольняється з наявности газу енергетичну потребу основних цехів металургійних заводів, далі промисловість синтетичного амоніаку і, нарешті, забезпечення газом промисло-

вості та побуту. Підразунок газового балансу орієнтовно показує, що остання група споживачів коксового газу може одержати на кінець другого п'ятиріччя коло 500 млн. куб. метрів газу. Газифікація нових і реконструйованих міст Донбасу, а також Запоріжжя, Дніпропетровського; Маріупіля та Кривого Рогу, за даними Діпроміста, потребуватиме щорічного подання 402 млн. куб. метрів газу. Початок пересилання в Донбасі коксового газу на віддалі буде після спорудження газопроводу Рутченкове—Сталіно протягом 4 км.

В першу чергу можуть широко розвиватися ті галузі промисловості Донбасу, що для їхньої економіки основне значення має паливна та енергетична база. До таких галузей промисловості треба долучити виробництво синтетичного амоніаку так на газах коксувальних печей, як і на коксі, антрацитових штибах тощо.

Головні завдання планування амоніаково-тукової промисловості полягають у визначенні найдоцільніших районів будівництва амоніаково-тукових комбінатів, метод виробництва синтетичного амоніаку та метод перероблення його на добрива азотові та азотово-фосфатні. Намічається крім Горлівського амоніаково-тукового комбінату будівництва Лисичанського та Краснодонського комбінатів. Основні компоненти асортименту цих комбінатів — амоніакова салітра та амонійний сульфат, і будовані тепер амоніаковв-тукові комбінати запроектовані на левно-салітру (суміш амоніакової салітри з амонійним сульфатом). Особливо слід поставити питання про амоніаково-тукову промисловість Донбасу в зв'язку з проблемою розвитку в Донбасі кольорової металургії на довізній з Уралу руді, на базі донецького палива та електроенергії.

Можна проектувати в Донбасі виробництво амофосів на базі сірчаної кислоти. Можна намітити реконструкцію Костянтинівського суперфосфатного заводу для добування збагачених суперфосфатів через додавання до сірчаної кислоти витяжек фосфатної кислоти з фосфоритів. На Костянтинівському заводі можна намітити виробництво амоніакових суперфосфатів з довозом рідкого амоніаку з Горлівки.

Вищою формою виробництва, що потребує швидшого розвитку, є хемічні комбінати з замкненим циклом виробництва, оснований на цілковитому використанні місцевих природних ресурсів і відсутності довізної сировини. Таким комбінатом буде Лисичанський хемічний комбінат, який поряд з виробництвом основної продукції наявних заводів може взяти на себе обслуговування сільського господарства. Склад виробничих одиниць намічених до охоплення цим комбінатом такі: 1) шахти, коксувальні печі і газогенераторна устава, 2) виробництво содових продуктів, 3) виробництво амоніакових добрив, 4) районова теплоелектроцентраль, 5) солепромисли содового заводу, 6) виробництво скла та скляних виробів, 7) група хлорових виробництв, 8) використання відходів поближких Рубежанських аніло-фарбових заводів, 9) виробництво синтетичного палива з Лисичанських вуглів (скрапління твердого палива).

Ця велика потужність устави комбінату можлива тепер, коли установити конверсійну методу виробництва амоніаку.

Намічена структура Лисичанського комбінату визначає його вагу для народного господарства: а) задоволення потреб сільського господарства на азотові добрива, б) задоволення потреб сільського господарства і промисловості району, на рідке паливо, в) раціоналізація і здешевлення процесів виробництва содових продуктів, г) раціоналізація використання Лисичанських вуглів, як палива (газифікація).

Останнім часом все більшого значення в промисловості набуває алюміній. Сам по собі для технічних цілей він мало придатний, але його стопи з іншими елементами (магній, мідь) мають надзвичайно ме-

ханічні властивості і тут вони конкурують з кращими сортами сталі. Поки ми маємо єдине родовище бокситу — Тихвінське. Ще в 1929 р. за завданням ВРНГ почалася робота коло вивчення можливості одержувати алюмійній-оксид з каолінів. Запаси каолінів на Україні великі: в околицях Дніпробуду, Костянтинівки, Преображенки, Оленівки і в інших місцях — коло 1 млн. тонн, в Глуховецькому районі — понад 28 млн. тонн, у Часів-Ярському районі — понад 60 млн. тонн, у Маріупільському районі — 13 млн. тонн; низку родовищ відкрито на Правобережжі України в районі Кривого Рога. Каоліни містять у собі складові частини алюмійній-оксиду і крем'янки, які розпадаються під впливом високої температури (850-900°), але, щоб виділити глинку треба домішувати соду та крейду, і тоді сода дає з крем'янкою алюмінат-натрій, а крейда зв'язуючи крем'янку дає моносилікат-кальцій. При дальшому обробленні їх виділяють; моносилікат-кальцію, коли його додати до портландцементу збільшує швидкість тужавіння і підвищує механічну міцність, а в скляній промисловості править за компонент скляної шихти для швидшого та кращого проварювання скла. За допомогою електролізу з алюмійній-оксиду добувається алюміній.

Енергозабезпечення охоплює собою забезпечення всіма видами енергії — паливом, парою і електроенергією, при чому єдиним ресурсом для одержання електроенергії в Донбасі є паливо. Жовтнева революція спостигла Донбас в момент, коли старі його хазяї довели господарство Донбасу до стану, що межував з цілковитою розрухою; хижацька експлуатація надр і дешева робоча сила давали до революції можливість діставати дешеве паливо і його зовсім не економили, витрачаючи на власні потреби. За такого ставлення до донецького палива електрифікація промисловості не мала стимулу. Після величезних труднощів промисловість Донбасу відбудовано, піднесено на чималу височінь, однак, у частині енергозабезпечення і тепер зроблено дуже мало; хоч і йде інтенсивне будівництво промислових та районних електростанцій, в Донбасі відчувається недостачу електроенергії.

Друге п'ятиріччя має поставити електрозабезпечення Донбасу на рівень, що перевищить досягнення капіталістичних держав. Поряд з форсуванням будівництва електростанцій в другому п'ятиріччі повинно набути широкого розвитку централізоване виробництво пари на базі спорудження теплоелектроцентралі.

Загальна потреба на робочу потужність електростанцій Донбасу сягатиме в 1937 р. орієнтовно таких цифр:

Для кам'яновугільної промисловості (при видобутку по Україні 120 млн. тонн)	310 тис. квт.
для металургії	315 " "
" хемічної промисловості	240 " "
" машинобудівельної	60 " "
" промисловості будівельних матеріалів	50 " "
" інших галузей промисловості	160 " "
" транспорту	250 " "
" сільського господарства	100 " "
" людности (побутове споживання)	170 " "
Всього робочої потужности	1655 тис. квт.
Втрати і власні потреби (20%)	331 " "
Резерв потужности (15%)	298 " "
Всєї уставної потужности	2284 тис. квт.

Цю цифру потужності електростанцій Донбасу не можна вважати за тверду на кінець п'ятирічки. Визначаючи енергетичні можливості Донбасу треба виходити з тих міркувань, що на спалювання під казанами електростанцій треба віддавати паливо, низька теплоцінність якого править за перешкоду до пристосування його поза межами Донбасу. За малоцінне паливо в Донбасі вважається довгополум'яне вугілля, антрацитовий дріб'язок (штиб і зубок), відсів від дармоювання довгополум'яного та газового вугілля, вугільний порошок, шлям і коксовий дріб'язок. Паливними ресурсами Донбас міг би забезпечити виробництво електроенергії на кінець п'ятиріччя приблизно в 6 млн. квт. і забезпечити енергією не тільки споживачів, що містяться на його території, але й віддавати величезну кількість енергії на сторону, але перспективи упираються в обмеженість водяних ресурсів Донбасу. На базі наявних даних про водяні ресурси Донбасу, враховуючи ті, що працюють, закінчувані споруди і початі будівництвом електростанцій — Донбас може мати 1,665 тис. квт.:

на місцевих станціях Доненерго і Сталі	100	тис. квт.
„ Штерівській станції	150	„ „
„ Північно-Донецькій	65	„ „
„ Зуївській	250	„ „
„ Слов'янській теплоцентралі	100	„ „
„ Рубежанській	50	„ „
„ нових станціях	950	„ „

Таке становище з водяними ресурсами в Донбасі висуває питання про спорудження теплоелектроцентралів, як споживачів обмеженої кількості води. Можлива сумарна потужність нових електроцентралів визначається орієнтовно в 400 тис. квт.

Щодо електрогосподарства, то воно все ще лишається вузьким місцем і лімітує розвиток і реконструкцію промисловості; в особливо тяжкому стані перебуває мережа пересильних ліній і підстанцій. Енергогосподарство Донбасу треба організувати в другому п'ятиріччі так, щоб іти попереду інших галузей народного господарства і особливо промисловості. За найбільших споживачів електроенергії, що пересилаються магістральними пересильними лініями будуть вугільна промисловість, важке машинобудівництво та електрифікований транспорт. Нове проектування Донбасівських мереж повинно застерегти ґрунтовну реконструкцію високовольтної мережі Донбасу; для обтяжень 1937 р. за найвідповіднішу напругу треба вважати 220 квт. Схема магістральних електропересильних ліній визначитиметься розташуванням таких електростанцій: Гришинської (західна частина Донбасу), Маріупільської (південь), Лисичанської (північ), Кам'янської (схід) і Зуївської (центр). Зміна основної системи електрозабезпечення Донбасу потягне за собою потребу цілком змінити систему розподілу енергії в середині району: розподільні мережі будуть замкнені в межах свого району, крім Штерівської, що буде зв'язана з Кам'янським районом. В другу п'ятирічку треба побудувати 12 ліній напругою 220 квт. загальним протягом 790 км. і 9 підстанцій загальною потужністю 1550 тис. квт. Обсяг робіт по розподільній мережі визначається спорудження 525 км. ліній і підстанцій загальною потужністю 815 тис. квт.

Щодо питань центрального виробництва теплової енергії на віддалі, то вони до цього часу проходили майже непомітно. Для справи теплофікації переламним є останнє десятиріччя, оскільки в життя запро-

ваджено забезпечення теплофікаційних устав покидною парою з парових турбін, себто від теплоелектроцентралі. Теплофікація дає такі вигоди: 1) економія палива, 2) зручність обслуговування єдиного теплоелектричного господарства, 3) можливість використання низкосортних палив, 4) зменшення капітальних витрат, 5) санітарних вигод (зменшення диму, та кіптю, пожежної небезпеки).

Крім уже здійснених теплофікаційних устав проектується й будуватися цілу низку великих теплоелектроцентрів, що увійдуть в експлуатацію в 1931 і 1932 р., а саме: Казанська, Березніківська, Бобрівська, Хамовнічеська в Москві, при Нижегородському автомобільному заводі, при Харківському тракторному заводі, Магнітогорська, в Червонозаводському районі в Харкові — Турбінобуд, Луганська і т. д. Згідно з постановою РПО в серпні 1930 року всяке електрозабезпечення нових промислових комбінатів і наявних на поширюваних підприємствах повинно базуватися насамперед на можливості спорудження теплоелектроцентралів, що виробляють одночасно теплову електричну енергію. Складаючи нову п'ятирічку енерго-господарства Донбасу, треба зважити на розвиток великих хемічних комбінатів соціалістичних міст, металургійних велетнів, як центрів споживання й діставання теплової енергії.

Для вивчення Донбасу з погляду теплопотреби, необхідно: 1) провадити безпосереднє вимірювання та випробування всіх підприємств з погляду потреби на теплову енергію, 2) скласти спеціальну мапу теплопотреби окремих районів Донбасу, 3) притягти для цієї мети Інститут Променергетики й інші науково-дослідчі інститути, 4) зосередити все опрацювання матеріалів обстеження в Донерго, утворивши в його управі спеціальний відділ теплофікації Донбасу. В плані другої п'ятирічки щодо енергогосподарства Донбасу треба намітити ліквідацію відсталих паровичних господарств на підприємствах і поступове прилучення їх до загальної теплової мережі, що житиметься від району та теплоелектроцентралі.

За матеріальну базу основного капіталу нашої важкої індустрії править вогнетривка цегла; вогнетривка промисловість зв'язана з основним капіталом і з обіговим капіталом важкої промисловости, отже, вогнетривка промисловість повинна перебудувати будівництво важкої індустрії. Випуск вогнетривких виробів перед війною в УСРР був нижчий проти фактичного споживання і попиту частково покривали з імпорту. Перед вогнетривкою промисловістю стоїть завдання — за бурхливого зростання нашої важкої промисловости цілком задовольнити її, не вдаючися до імпорту. Друга п'ятиріччя треба побудувати на якомога точнішу визначенні потреби на вогнетривкі вироби, поставивши спеціальне спостереження над витрачанням вогнетривної цегли в доменних, мартенівських і інших процесах, насамперед у металургії. Орієнтовно потреба на вогнетривкі вироби становитиме на 1937 р. приблизно 2 млн. тонн. Для 1931 року потреба визначається в 867 тис. тонн, а випуск продукції становить усього-но 582 тис. тонн, себто є дефіцит у 285 тис. тонн вогнетривкої цегли. Складаючи п'ятирічний план вогнетривкої промисловости конче треба вирішити, чи будувати нові заводи чи реконструювати стару промисловість. За основну настанову для проектування нових і реконструкції старих заводів править наявність сировини в районі заводу. Крім збудованих заводів — Пантеліймонівського, 10 річниці Жовтня та будованого Часів — Ярського, намічається збудувати завод на Кондратівці, заводи ігельської цегли, кислототривких виробів і інш.

На 1 го жовтня 1929 року механізація виробництва на реконструйованих старих заводах була доведена до 15,6%.

Збільшення випуску шамотової цегли на наших заводах становитиме проти 1923 року збільшення на 224%, а проти 1928—29 р. збільшення на 110%. В частині динасу збільшення проти 1913 р. — всього на 6,4% (через те, що деякі печі переведено з випалювання динасу на випалювання шамоту. Коли почнуть працювати нові заводи, збільшення випуску продукції в 1931 р. буде проти 1913 р. шамоту на 278% і динасу на 158%.

Промисловість будівельних матеріалів являє собою тепер найважче місце в народньому господарстві.

Складаючи перспективний план на друге п'ятиріччя, проблему розвитку промисловости будівельних матеріалів треба висвітлити якнайретьельніше, і план має базуватися на конструктивних досягненнях і темпах, виявлених протягом останніх років. Цегла в другому п'ятиріччі відіграватиме ще переважну роль, але її виробництво повинно базуватися на місцевій сировині й місцевому споживанні. Щодо великої промисловости серйозної ваги набуває дуже поширення на Україні так звана метода сухого гнічення цегли.

На базі розвитку нових виробництв треба скласти п'ятирічний план виробництва стінних матеріалів. До нових стінних матеріалів треба долучити трипля; всякого року казанову жужіль, гранітний шлак, всякого роду вапняк, органічний силікат, відходи в сільському господарстві (солом'яний фіброліт), відходи деревообробної промисловости (дерев'яні стружки з застосуванням вапняка). Їх у Донбасі є величезна кількість, і коли всі ці сировинні ресурси розглядати як півфабрикат, як сировину для виробництва готових виробів, то можна з певністю сказати, що Донбас аж надто забезпечений своїми природними ресурсами, на базі яких можна розвинути в ньому промисловість будівельних стінних матеріалів на найближчі п'ять років, Крим того слід зважити на те, що для виробництва більшости стінних матеріалів не треба витрачати палива.

Щодо доменної жужелі, то вперше її застосували для виготовлення жужельо-цементу в 1862 р., а для жужельової цегли — в 1865 р. Перевага жужельо-цементу над портлянд-цементом, з технічного погляду, полягає в більшій тривалості проти дії водяних розчинів соли. Висока вартість портлянд-цементного клінкера спонукала шукати способів добувати доброї якости жужельо-цемент без клінкеру. Зроблені для цього дослідчі роботи показали можливість добувати доброї якости жужельо-цемент без клінкеру, додаючи до доменної жужелі перед її грануляцією природного гіпсу і після грануляції — штучного здобутового ангідриду.

Основне завдання залізничного транспорту на період другого п'ятиріччя — провести цілковиту реконструкцію і рухомого складу і колії з запровадження довершеніших метод експлуатації. За основний стрижень цієї реконструкції має бути електрифікація поїздового тягла. Заходи, потрібні щоб упоратися з вантажопотоками, мають полягати ось у чому: 1) треба здійснити зменшення спадів (0,036 для півночі і 0,004 — для півдня), що збільшить вагу валки бруто до 1800—2000 тонн для кожної валки, 2) збільшити валки, що їх ведуть потужніші паротяги (паротяги КМ, що дають змогу збільшити валку до $3\frac{1}{2}$ тис. тонн), 3) електрифікувати залізниці (це дасть змогу піднести вагу валки до $5\frac{1}{2}$ тис. тонн). Питання про запровадження в життя тих чи інших заходів на наявних колоніях і реконструкцію вантажопотоків, що зводиться до побудування нових колій, стає вже на плоскість задоволення тільки розміром вантажопотоків але й у плоскість найвигіднішого задоволення даних розмірів перевозу за якомога мінімальної собівартости тоннокілометра. Ця обставина має бути за вирішну при доборі системи реконструкції даної колії.

Одночасно намічено на цей рік провести розвідування колій: 1) Яма—Крем'яне, 2) Чернухине—Попасна, 3) Горлівка—Очеретине, 4) Деканська—Сіль, 5) Заповідна—Замчалова, 6) Штерівка—Чистякова (Головна дільниця великої колії Чистякова—Кутейникова—Маріюпіль), 7) Ковпакова—Луганська. Для перебудови Маріюпільського вузла треба своєчасно скласти пляна реконструкції Маріюпільського порту. Треба збудувати зерновий елеватор, розвинути складські території, збудувати новий порт на Кальміусі,

Щодо електрофікації залізниць, то в першу чергу намічається електричне тягло на коліях: Звірєве—Дебальцеве, Довгунцеве—Запоріжжя, Лиман—Основа, Ясинувата—ЧапLINE—Демурине—Запоріжжя. Довгунцеве—Ясинувата, Дебальцеве—Хацпетівка, Байрак—Горлівка—Очеретине, Чернухине—Чистякове, Чернухине—Попасна, Штерівка—Чистякове. Друга черга (себто на 1934—35 р.р.) електрифікації, Попасна—Куп'янка, Ясинувата—Маріюпіль, Чистякова—Іловайське, Іловайське—Доля, Микитівка—Слов'янська, Костянтинівка—Ясинувата, Слов'янське—Лозова, Чистякова—Маріюпіль, Третя черга електрифікації: Дебальцеве—Міллярова, Яма—Родакове—Лиха. Ясинувата—Хацпетівка, Ясинувата—Широкий, Комишеваха—Ниркове, Луганське—Лутугине, Микитівка—Таганрог, Яма—Крем'яне.

Одночасно з розвитком і реконструкцією мережі залізниць загального користування треба вжити термінових заходів до реконструкції промислового транспорту; потрібні такі заходи, щоб оволодіти вантажопотоками на 1932—1937 р.р.: 1) поліпшити стан цих шляхів, 2) змінити гнилі злежні, 3) замінити рейки легкого типу, 4) розробити кар'єри для баласту, 5) вирівняти профілі, 6) посилити водозабезпечення тощо.

Розв'язуючи питання про розвиток та реконструкцію залізничного транспорту в Донбасі, треба також спинитися на розв'язанні питання про водяний транспорт. Завдання, що стоять перед водяним транспортом Донбасу в другому п'ятиріччі, такі: 1) підвищити вантажообіг на судноплавних шляхах, що функціонують тепер, 2) прилучити нові допливи судноплавних річок, 3) відкрити судноплавство на верхів'ях річок, 4) утворити з розрізнених річних шляхів окремих басейнів єдину систему цих шляхів, 5) визначити нормальні глибини на всьому протязі судноплавних річок, 6) реконструювати річні гавані і порти і 7) побудувати нову самоплавну і несамоплавну флоту. Щоб використати річки Донець, Вовчу і Самару для транспортних цілей їх каналізувати, шлюзувати і для їхнього живлення спорудити водосховища (для річки Вовчої в районі села Клавцевого).

За вирішений момент в обґрунтованні доцільності утворення водяних шляхів править питання про вантажообіг. Загальна сума вантажообігу на перший час визначається в 5,5 млн. тонн, але є гадка, що він збільшиться до 7—8 млн. тонн; перепускна спроможність водяних шляхів визначено в 8 млн. тонн, збільшення ж перепускної спроможності за дальшого зростання вантажообігу можна досягти, збудувавши збережні басейни, з додатковим живленням верхів'їв річки Вовчої. Треба комбіноно використовувати річку Вовчу і для промислових цілей і для сільського господарства. Для Клавцівського водосховища будувати загату починається у 1932 р. і водянні запаси цього водосховища використовуватиметься напершопочатку на потреби, головне, сільського господарства, для розвитку тут городництва. Шлюзування передбачається почати наприкінці другої п'ятирічки і закінчити на початку третьої п'ятирічки.

Наслідком розвитку водяних шляхів на річці Вовчій в районі Сталіного можна утворити внутрішню річну гавань, що з неї один рукав водяного шляху піде Вовчою на Дніпро, другий — Торцем на північ,

а далі Донцем на Дон і Волгу. Після шлюзування Донця вище від Торця рукав піде на Харків, і намічається третій рукав униз, на південь, річкою Кальміус. Щодо використання Донця, то в другу чергу намічається його шлюзування від Гундарівської до Лисичанського. До нець, коли його зашлюзувати від Озюма до Харкова і Белгорода, можна забезпечити винтажообігом в частині привозу й вивозу — 5,2 млн. тонн. На дільниці Гундарівська—Озюм намічається 13 шлюзів.

Здійснення всієї Волзько-Донської магістралі змінює вантажообіги і дає дешевий і зручний вихід Донецького палива у Волзький басейн.

Поряд з розвитком водяного та залізничного транспорту треба в другому п'ятиріччі розвинути в Донбасі і безрейковий транспорт. Друга п'ятирічка в безрейковому шляховому транспорту Донбасу внесе великі зміни. Головні напрямки вкриються кам'яним одягом загальним протягом до 6—7 тис. км. і треба: 1) збудувати шляхи коло нових соціалістичних міст і на зв'язках між ними, 2) налагодити шляхи для автотранспорту в пром підприємствах, 3) побудувати нові і поліпшити старі шляхи потрібні для виробничого процесу в МТС, колгоспах, радгоспах, і агро-індустріальних комбінатах.

В зв'язку з зростанням вантажообігу особливого значення набуває будівництво під'їзних колій до залізничних станцій і пристанів. Передбачається збудувати шляхи мегістрального значення: 1) магістраль союзного значення Харків Ростов 2) теж Криворіжжя—Дніпропетровське—Артемівське—Луганське 3) теж Кривий Ріг—Запоріжжя—Сталіне—Луганське, 4) теж Сталіне—Красний Луч—Луганське, 5) теж Артемівське—Микитівка—Горлівка—Сталіне—Волноваха—Маріуполь.

Усі роботи треба механізувати; запроектовано механізувати видобуток каменю на 60%, окремі процеси робіт передбачається механізувати на 100%.

Усе водопостачання до цього часу майже цілком базувалося на місцевих джерелах і на 1 людину припадало 1—1½ відрі питної води на добу. Гідрогеологічне обстеження, що його зробив Геолком у 1928 р. визначило, що дебет на місцевих джерел надто малий, щоб задовольняти потребу на питну воду. Щодо технічного забезпечення, то рішили задовольнити попит на нього з великих водосховищ, будованих на річках Донбасу. Розвідки, що їх зробив Водоканалбуд, виявили потребу і можливість утворити великі гідротехнічні споруди і магістральні водопроводи. Наслідком двохрічних розвідувань Донбасвод трест склав генеральну схему водозабезпечення Донбасу, що їх ухвалив Раднарком СРСР, яка охоплює так питне як і технічне водозабезпечення на час 1932—1938 рр. Найбільші споживачі технічної води є: металургійні заводи, електровні, коксувальні, хемічна промисловість, транспорт і сільське господарство. Для Сталінського району потреба на воду в 1938 р. становило 22 млн. кубометрів на рік, для Макіївського району 30—31 млн. кубометрів на рік, здійснити ж водозабезпечення цих районів передбачається з низки водосховищ на річці Кринцій і Вовчий. З 1933 р. треба заходитися до будовання водосховища на річці Кальміус для водозабезпечення Сталінського і Макіївського районів. Горлівський комбінат задовольняється з водосховища на річці Луганці. В 1932-33р. намічено побудувати водопровід від Кривого Торця до Микитівки. Для забезпечення Рикова в цьому році закінчується будовання Волинцівського водосховища на річці Булавина. Центральний і Сталіно-Макіївський райони передбачається задовольнити водою до 1933р. а Донця. Зважаючи на те, що зростання витрати води буде набагато більше ніж узятю за генеральною схемою, ще до з 1938 р. доведеться підве-

сти воду з Донця, а вода подана з нього трубопроводами коштуватиме дуже дорого, Донбасводтрест ухвалив пропозицію інженера О. Ульмера про дешевшу систему подавання води Донця в Центральний район через переобмежування води Донця річкою Торцем угору. Ця пересмокувальна система не тільки може задовольнити потребу промисловости на технічну воду але, за певних витрат, можна використати цю воду, обернувши її з технічної на питну. Тепер опрацьовується питання про те, як пересмокувати воду, щоб подати її через перевал у у Ясинувате до Макіївки і Сталіного, Слов'янський і Лисичанський райони беруть воду безпосередньо з Донця. Для потреб заводу ім. Ворошилова будується водосховище на річці Білій; для Кадиївського району і ст. Дебальцева та Попасна — водосховище на річці Луганці; для великих споживачів Шахтинського району — Артемгресу на Несвітайгресу — треба збудувати водосховище за пляном у 1932 р. на річці Кандрючій. Для Маріупільського району намічається збудувати водосховище на річці Кальчик для питного водозабезпечення і двох водосховищ на річці Кальміус для технічного водозабезпечення. Потреба на безповоротну технічну воду всіх споживачів (крім сільського господарства) в 1933 р. рахуючи Шахтинський і Маріупільський райони, дорівнює 279 млн. кубометрів на рік, а в 1938 р. — потреба буде понад 410 млн. кубометрів.

Щодо питного водозабезпечення, слід зауважити, що підземних джерел у Донбасі майже зовсім нема, за винятком Кипучої Криниці, що забезпечує Сталінський і почасті Макіївське райони. Дальше подавання води намічається від задонецької підземної води. Пущений у 1930 р. Алмазно Маріївський водопровод протягнеться в цьому році до ст. Дебальцево, а в 1932-33 рр. до Рикового, Горлівки і Макіївки, а другим напрямком — через Алчевське, Парткомуну, Штерівку до Красного Луча.

В другу п'ятирічку для Центрального і Сталіно-Макіївського району питну воду подаватиметься з задонецьких підземних вод біля села Маяки вище міста Слов'янському. В антрицитовому районі в цьому році будеється цілу низку водопроводів від місцевих підземних джерел у другу п'ятирічку намічено підвести сюди також задонецьку підземну воду від хутора Жовтня.

Краснодонський, Сорокинський, Ровеньки-Довжанський райони мають дістати питну воду від задонецьких підземних вод з села Гундерівки. Місто Шахти і Шахтинський район також дістануть питну воду від району Гундерівки. Горлівський район дістане в другу п'ятирічку питну воду від магістралі, що йде від Суворого до Макіївки і Сталіного. Для Маріупільського району в 1932 р. споруджається водосховище на річці Кальчик місткістю коло 43 млн. кубометрів, очисні споруди і водопровод першої черги до м. Миріюполя. Поширення очисних споруд і покладання другого водопроводу намічено виконати у 1938 р.

Затверджена Раднаркомом витрата води на кожну людину дорівнює 6—7 відер у 1938 р. Надалі поступово розвиватиметься паралельні водопроводи від задонецьких підземних вод і, залежно від каналізаційної злагоди та розвитку мереж для приймання води, споживання води збільшиться і може наблизитися до норми в 150 літрів.

Разом з водопостачанням треба провадити й каналізацію залюднених місць.

В другому п'ятиріччі передбачається цілком реконструювати сільське господарство на базі механізації основних виробничих процесів і утворити потужну мережу агро-індустріальних комбінатів. Насамперед у

Донбасі треба розвинути городництво, молочарство, тваринництво, садівництво, ягідництво; площа зернових культур скорочуватиметься, і сільське господарство скеровуватиметься, головне на задоволення потреб трудящих на городину, свіже молоко, продукти легкого перероблення молока і частково, м'ясні продукти. Організуючи городницькі галузі слід орієнтуватись на зрошувальне городництво; в першу чергу треба вирощувати городину, що споживається в свіжому вигляді. Площа промислових городів становитиме на 1932 р. коло 60.000 га. Картоплесіяння йтиме з лінією вирощування ранньої картоплі. В пляні реконструкції сільського господарства треба застерегти питання, зв'язані з постачанням споживачеві городини в свіжому вигляді, а також і переробленням її для консервної промисловости.

В Донбасі можна розвивати поливне плодівництво, і насамперед забезпечити розвиток ранніх овочів. Слід віддати перевагу кісточковим насадженням (напр. вишня), в окремих випадках можна ставити питання і про сім'ячкові насадження. Використовуючи зрошування з Дінця можна для овочевих насаджень та ягідників використати Лисичанський і Рубежанський райони.

Щодо молочної череди, то до задоволення молоком і продуктами його перероблення коло 4 млн. людности Донбасу на кінець другого п'ятиріччя треба мати в Донбасі 350—380 тис. дійних корів, при загальній кількості худоби 650—680 голів, розвиток молочного господарства йтиме не тільки коштом збільшення кількості корів, але й підвищення продуктивності самих корів. Щоб забезпечити таку кількість рогатої худоби треба використати на місці штучні випаси, покидьки громадського харчування, а також частично завозити концентрований корм. Ця кількість рогатої худоби ніякою мірою не задовольнить потреб промислової людности на м'ясо, і недостача покриватиметься завозом з інших районів. Є перспективи для розвитку свинарства, особливо свинарства приміського типу. Є також усі дані для розвитку вівчарства: можна розвивати м'ясні і м'ясо-вовняні породи овець. Кролівництво і птахівництво відіграватимуть допоміжну роль. Широко постане в Донбасі питання про парникову та агтарну культуру, де матиме широке застосування електроенергія і теплофікація.

В Донбасі ми матимемо поширення радгоспів, і на кінець 1937 р. передбачається мати в Донбасі 75 радгоспів.

В умовах цілковитої технічної реконструкції промисловости, соціалістичної реконструкції сільського господарства і перебудови побуту трудящих на соціалістичних засадах — питання комунального господарства набувають особливо актуального значення.

Другий п'ятирічний плян ставить завдання технічної реконструкції комунального господарства відповідно до тих вимог, що їх ставить до нього індустріялізація промисловости і зростання культурних потреб працівних мас.

Першою проблемою комунального будівництва в Донбасі на друге п'ятиріччя є питання про розселення людности Донбасу відповідно до розміщення промислових підприємств і плянів видобутку вугілля. Правильне розміщення залюднених місць має стати за основу розміщення і характеру всього соціальнокультурного і житлокомунального будівництва.

Затверджена урядом УСРР загальна схема розміщення людности Донбасу, що її склало Діпромісто, намічає цілком виразно низку пунктів будівництва нових міст, а саме; Горлівка, Краматорська, Рикове, Красний Луч, Кадіївка, Лисичанське, Ворошилівське, Макіївка, Костантинівка, Ясинувата, Рикове 2-е, Мандрикине, Ларине, Бокове, Кадіївка 2-а,

Дебальцівський район, Сніжинсько-Чистяківський-2 пункти, Червоно-Сорокинський-2 пункти, Гришинський район, Довжанка і Слов'яносербський район. Усього намічається будівництво 23 нових міст і передбачається соціалістичну реконструкцію 4-х міст — Слов'янського, Луганського, Сталіного і Артемівського. До першочергового будівництва слід долучити: Горлівку, Краматорську, Рикове, Красний Луч, Кадіївку, Лисичанське, Ворошилівське, Макіївку, Костянтинівку, а також реконструкцію міст Сталіного, Луганського, Слов'янського і Артемівського. В цих нових і реконструйованих містах зосереджуватиметься основна маса робітничої людности Донбасу, загальною кількістю до 2 млн. чол. Одночасно треба розв'язати питання про розселення сільської людности, що приведе до потреби будувати міста агро-індустріального типу. Нові міста матимуть людність від 100 до 120 тис. чол. З поквартальним житловим забудованням будинками в 3-4 поверхи з розвинутим сектором усупільненого соціально-побутового обслуговування і з розміщенням усіх обслуговних установ громадського користування за принципом наближення обслуговування до людности.

Друге основне питання комунального будівництва і впорядкування Донбасу в другому п'ятиріччі — житлове будівництво. Треба на кінець п'ятиріччя забезпечити всю робітничу людність Донбасу житловою площею до 8-9 кв. м на душу людности. Житловий фонд має становити на 1938 р. 22,5 млн. кв. м (наявний фонд 9 млн. кв. м). Будівництво сплощеного стандартного типу забиратиме в Донбасі в друготу п'ятиріччі до 30% усього обсягу, поступово знижуючись у цьому обсязі на кінець п'ятиріччя, а саме: в 1933 р. — 40%, у 1934 р. — 35%, у 1935 р. — 25%, у 1936 р. — 15%, і в 1937 р. — 5%.

За найголовнішу передумову здійснення плану розселення трудящих Донбасу, плану будівництва нових міст і розміщення житлового будівництва є міський механічний транспорт. Треба розгорнути будівництво швидких електричних трамваїв. Схема трамвайних колій передбачає поділ Донбасу на 10 районів з загальною довжиною трамвайної колії в 491 км. Крім цього, щоб сполучити ці райони та охопити окремі копальні, передбачається спорудити цілу низку додаткових колій протягом 371 км, а всього таким чином 862 км колії швидких трамваїв. Поряд з розвитком трамвайного руху розвиватиметься і автобусний рух.

Особливо великої ваги в питаннях впорядкування Донбасу набувають заходи до оздоровлення залюднених місць. Сюди належить водопостачання, очищення залюднених місць, зелені насадження, шляхове будівництво, будівництво лазень та пралень (у 18 містах з людністю до 100 тис. — 48 лазень, у 9 містах з загальною людністю до 500 тис. — 18 лазень, для 20 робітничих селищ з загальною людністю 600 тис. — 45 лазень), електрифікація, теплофікація і газифікація міст.

Велетенське завдання, що стоять перед другою п'ятирічкою, зв'язані з проблемою пролетарських кадрів, що вміють організувати виробництво, керувати ним, вміють досягнення науки та соціалістичної техніки швидко і з великою ефективністю застосувати на практиці. Перед органами праці стоїть завдання розробити питання про профіль робітників, потрібних Донбасові на друге п'ятиріччя. Щодо готування кадрів, то проектування соціально-культурного будівництва в Донбасі застерігають здійснення загального обов'язкового навчання для всіх трудящих в обсязі політехнізованої семирічки, та ФЗУ або технікуму. Кадри високої спеціалізації готуватимуться по ВИШ'ах та ВТИШ'ах без відриву від виробництва. Загальна орієнтовна цифра спеціалістів різних фахів у господарчому комбінаті Донбасу виражатиметься цифрою 165.000, що становитиме 12—15% до всіх робітників.

В умовах механізації праці, запровадження нової техніки, ми матимемо справу з цілком новим типом робітника, що ґрунтовно відрізняється від старого робітника-ремісника своєю письменністю, озброєністю технічними знаннями, активністю та політичною свідомістю. Запровадження механізації виробничих процесів дасть велике збільшення продукційності праці, але все ж таки Донбас потребуватиме великої кількості робочої сили. В другому п'ятиріччі в справі комплектування робочої сили для Донецького комбінату треба цілком здійснити плянове забезпечення промисловості і інших галузей господарства постійною робочою силою. Велике зростання розмірів продукції, всіх галузей народного господарства на базі збільшення продукційності праці в умовах розгорнутої механізації робіт, дозволяє, поряд з скороченням робітничого дня пролетаріату Донбасу до 6 годин, домогтися рішучого зрушення в справі організації техніки безпеки та оздоровлення праці на виробництві.

Передбачається щорічну місячну відпустку для робітників усіх галузей промисловості Донбасу, цілковите обслуговування трудящих громадським харчуванням і житлами. Щоб притягти жінок на виробництво, передбачається цілком охопити дітей яслами.

Друга п'ятирічка намічає розвиток широких профілактичних і оздоровчих заходів у галузі охорони здоров'я, якісне поліпшення медичної допомоги, підвищення санітарно-масової культури і ліквідацію в основному інфекційних хвороб у Донбасі.

Роботу науково-дослідних інститутів має стати на службу соціалістичному будівництву, і треба рішуче повернути роботу науково-дослідних установ на здійснення реконструкції промисловості і сільського господарства. Науково-дослідчу роботу треба перебудувати згідно з рішеннями партії, і наука в другому п'ятиріччі повинна стати за один з вирішних фактів соціалістичного будівництва.

В Донбасі передбачається відкрити низку філіалів всеукраїнських науково-дослідних інститутів, а також намічається перевести деякі інститути в Донбас, ближче до сировинної бази, намічається широко розвинути фабрично-заводські лабораторії і погодити їхню роботу з науково-дослідними інститутами.

В новій п'ятирічці треба розробити низку заходів, що допомогли б робітникам опанувати науку.

Здійснення намічених заходів так у галузі промисловості, як і соціально-культурного будівництва, за активної участі широких працівників мас, на кінці другого п'ятиріччя зробить Донбас передовою дільницею розгорнутого соціалістичного будівництва.

Заробітна платня на новому етапі

З наказу Союзного ВРНГ (з 31 липня 1931 року) по всіх будівництвах і, насамперед, по ударних будовах, по всіх масових роботах запроваджується преміально-прогресивна відрядна оплата праці з преміюванням робітників, які перевищують у своїй роботі звичайні робітні норми. Величезне значення цього наказу полягає в тому, що він править за один із найважливіших пунктів на шляху перебудови цілої системи заробітної платні, на шляху ламання старої та рішучого запровадження нової тарифної системи — відповідно до вказівок тов. Сталіна щодо боротьби з „урівнялівкою“, відповідно до основних настановлень марксо-ленінської науки, відповідно до цілої політики партії в цьому питанні.

Тарифна система завжди, на кожному з етапів соціалістичного будівництва, була за конкретний прояв політики партії в питанні про заробітну платню. На даному етапі переможної ходи соціалістичного будівництва тарифна система має відігравати роль однієї з щонайпотужніших підойм впливу на звитяжне зростання продукційності праці та на відтворення кваліфікованої робітної сили водночас із закріпленням робітної сили на виробництві.

Коли тарифна система відповідає цим неодмінним вимогам, — тоді треба прикласти всіх зусиль на те, щоб її зміцнити; коли вона цим вимогам не відповідає, — тоді треба її розтрошити, треба висунути, розгорнути й закріпити нову систему, яка забезпечувала б здійснення наших господарсько-політичних плянів, виконання наших господарсько-політичних завдань.

Стара тарифна система, що ми її дістали в спадщину від старого, право-опортуністичного проводу ВЦРПС і НКПраці, ажніяк не відповідала цим основним вимогам даного етапу. Причини тут полягають у тому, що на її структурі відбилися урівнялівські тенденції в регулюванні заробітної платні так поміж працею кваліфікованою та не кваліфікованою (і в середині кожної з них зокрема), як і поміж провідними й другорядними галузями промисловости.

За старою тарифною системою заробітна платня зростала по розрядах — за спадною кривою. Коли співвідношення поміж третім і першим розрядами давало за нею приріст на 20,8 %, то за подальшого переходу від нижчого до вищого розряду — крива приросту поступово спадала. Співвідношення поміж четвертим та третім розрядом давало за нею приріст лише на 17,2%, поміж п'ятим та четвертим — на 14,7%, поміж шостим і п'ятим — 12,8%.

Стара тарифна система геть не забезпечувала аж ніяких переваг у зарплатні для провідних галузей народнього господарства країни.

В нас тепер склалася якнайсприятливіша обстановка для подальшого рішучого зростання продукційності праці. До лав велетнів соціалістичної індустрії входить чимало десятків нових величезних заводів. Промисловість реконструється, підносячи енергоозброєність нашого

робітника. Піднеслася могутня хвиля творчої ініціативи широких робітничих мас, соціалістичне змагання та ударництво.

Проте, стара тарифна система заробітної платні стримує зростання продукційності праці. Вона мала чимало хиб та недоліків навіть за старих умов роботи, коли в нас було й безробіття. За нових умов ця система урівнялівки в заробітній платні тим недозволениша, що на сьогодні безробіття у нас вже зліквідоване й країна відчуває гостру нестачу кваліфікованих кадрів робітників. На сьогодні урівнялівська тарифна система лише призводить до того, що: „Некваліфікований робітник — не зацікавлений зробитися кваліфікованим і позбавлений, в такий спосіб, перспективи просування вперед, через що він почуває себе „дачником“ на виробництві, який працює лише тимчасово, для того, щоб „підробити“ дещо й потім податися кудись на інше місце „шукати долі“ (Сталін).

От чому — в своїй історичній промові на нараді господарників тов. Сталін, подаючи вичерпну аналіз новітньої господарсько-політичної обстанови в країні й визначаючи конкретні шляхи перебудови роботи та керівництва за нових умов, — зокрема щодо політики заробітної платні особливо підкреслив, що „треба скасувати урівнялівку й розтрити стару тарифну систему“.

Це настановлення тов. Сталіна, спрямоване на виконання п'ятирічного плану соціалістичного будівництва й, передусім, на виконання планів 3 вирішального року п'ятирічки — є програмне настановлення для нашої практичної та теоретичної рішучої боротьби з тенденціями захисників урівнялівки, яка не має аж нічого спільного з генеральною лінією нашої партії і, навпаки, їй протистоїть.

По наших фабриках, заводах, шахтах, радгоспах і колгоспах великої ваги набирає тепер висування провідних фахів, преміювання, винагородження кращих ударників. Ці заходи, що їх підтримує ціла робітничая кляса, всі трудящі нашої країни — дещо незрозумілі, проте певному відсталому прошаркові робітників і робітничої молоді, а передусім — новим кадрам робітників, що вони нещодавно лише потрапили на виробництво з села й, цілком природно, ще не позбавилися багатьох пережитків дрібнобуржуазної ідеології.

Безперечно те, що виробничая атмосфера соціалістичних підприємств, система масової роботи партійних, комсомольських і професійних організацій — успішно перетворюють ці нові кадри, підносячи їхню свідомість до рівня свідомості робітника соціалістичного підприємства. Проте, лише по-опортуністичному сліпі не добачають того, що відсталі, дрібнобуржуазні настрої серед певних груп робітників і робітничої молоді — існують, що ці настрої використовує клясовий ворог та його агентура, праві й „ліві“ опортуністи та дворушники.

Прихильники меншовицької тези троцкістів про те, що „в галузі споживання, тобто умов особистого існування трудящих, треба запровадити лінію урівняльності“, навіть і тепер подекуди галасують за „несумісність“ заходів боротьби з урівнялівкою — з генеральною лінією нашого розвитку до соціалізму. Урівнялівці нездатні зрозуміти очевидну для кожного марксиста річ, що саме боротьба за урівнялівку несумісна з генеральною лінією нашого розвитку до соціалізму, що саме боротьба проти урівнялівських тенденцій є боротьба за побудову соціалізму, боротьба за справжню рівність.

Але це якнайвиразніше безпосередньо випливає з самої природи заробітної платні робітників соціалістичного сектору нашого народного господарства.

В СРСР заробітна платня принципово відмінна від заробітної платні капіталістичного суспільства. В соціалістичному секторі нашого народного господарства зникає той зміст заробітної платні, що він лежить в основі цієї економічної категорії капіталістичного суспільства, бо закон вартості робітної сили виявляє ту класову протилежність експлуататорів і експлуатованих, якої тут вже немає.

Проте, цей класовий зміст у капіталістичному суспільстві зовнішньо виявляється в формі „вартості“ чи „ціни“ праці. Ця перетворена форма вартості чи ціни робітної сили заволає справжній зміст даного економічного явища. З цією вартістю чи ціною праці ми спіткаємося й в соціалістичному секторі нашого народного господарства. Принаймні, тут ми спіткаємося з тією чи тією оплатою праці. Але ця зовнішня форма прояву нового змісту, нової економічної категорії свідчить лише за те що тут розміри заробітку робітників так чи так залежать від праці.

Заробітна платня являє собою єдність зовнішньої форми та змісту, що його ця форма заволає, що він прихований під цією зовнішньою формою. Коли відбувається розвиток заробітної платні, коли одну категорію заступає друга категорія, ця зовнішня форма не вмирає. Всяка форма певною мірою консервативна: вона ще має існувати й тоді, коли зміст вже змінився, коли поміж вихідним пунктом розвитку змісту та його сучасним пунктом розвитку лежить великий простір якісного стрибка,—революція. Це відзначав і Маркс („Капітал“ том. I): „Щодо таких форм явищ, як „вартість і ціна праці“ чи „заробітна платня“, відмінно від того істотнішого стосунку, який у цих формах виявляється, тобто від вартості та ціни робітної сили,—можна сказати те саме, що й про всі форми явищ та їхню приховану основу. Форми відтворюються безпосередньо, як широкочислені розумові форми, а їхню основу треба ще викрити наукою“.

Тут ми також маємо справу з тривалим розумовим відтворенням старої форми. Проте, в основі цього відтворення лежить дещо істотніше: залишки буржуазного права та зовнішньої форми буржуазних стосунків, що вони протягом певного періоду позначатимуться на безкласовому суспільстві доти, доки розвиток продукційних сил не приведе до цілковитого та всебічного переходу до здійснення в сфері розподілу принципу—від кожного за його здатностями, кожному за його потребами.

Цей принцип розгорнутого комуністичного суспільства не можна пристосувати, проте, до тієї фази розвитку комунізму, на якій „з усіх боків—з економічного, морального, розумового—ще позначається старе суспільство, що з його лона воно вийшло“ (Маркс „Критика Готської програми“). За соціалізму, що він править за перший та нижчий щабель розвитку комуністичного суспільства робітник (після відрахувань на покриття зужитих засобів виробництва, на фонд поширення продукції, на страховий фонд, на загальні кошти управління, що не належать до продукції, на те, що призначене на задоволення загальних потреб—школи, лікарні тощо, на фонд нездатних до праці)—дістає в іншій формі назад ту саму кількість праці, що він її безпосередньо поставив суспільству. „Тут, ясна річ, панує той самий принцип, що регулює обмін товарів, оскільки цей обмін рівновартостей. Зміст і форма змінилася, бо за змінених обставин аж ніхто не може дати нічого, крім своєї праці, бо з другого боку, ніщо не може перейти у власність поодинокій особі, крім індивідуальних засобів споживання. Щодо розподілу цих останніх між поодинокими продуцентів, то тут панує той самий принцип, що й за обміну товарових еквівалентів: рівну кількість праці в одній формі

обмінюється на рівну кількість праці в іншій формі. Тимто рівне право є тут у засаді все ще право буржуазного суспільства.“ (Маркс „Критика готської програми“).

Фізична й розумова нерівність робітників соціалістичного суспільства, нерівність родинного стану—все це призводить до тієї фактичної нерівності, що вона існуватиме доти, доки існуватиме право взагалі.

Стара форма, зовнішня форма, яка сходиться до того, що „заробітна платня“ робітника підприємства послідовно соціалістичного типу виявляється, як „ціна праці“ чи як оплата праці, приховує тепер вже принципове відмінний, новий зміст.

В Радянському Союзі, в господарстві переможної класи пролетаріату, в країні „яка вже вийшла з перехідного періоду в старому його розумінні та вступила до періоду безпосереднього й розгорнутого соціалістичного будівництва цілим фронтом“, в країні, що вона вже перебуває в періоді соціалізму, „бо соціалістичний сектор тримає тепер у руках всі господарські підйоми цілого народного господарства, хоч до побудови соціалістичного суспільства та знищення класових відмін ще й далеко“ (Сталін)—в нас „ціна“ праці робітничої класи дорівнює цілому продуктові, що його виробив пролетаріату в цілому.

Розміри „заробітної платні“ колективу трудящих Радянського Союзу безпосередньо залежать від продукційності колективної праці. За фонд „заробітної платні“ править цілий продукт колективної праці, звичайно, після всіх відзначених відрахувань.

Заробітна платня в СРСР—є саме та частина продукту, створена працею робітника, що вона відмінно від додаткового продукту, який повинен задовольняти суспільні потреби робітничої класи в цілому,—видається робітникові в грошовій чи натуральній формі для задоволення його індивідуальних потреб.

Отже; „заробітна платня“ в СРСР являє собою єдність форми та змісту. За зміст править та частина продукції, що її розподіляють поміж індивідуальними робітниками і цей зміст виступає в формі „ціни праці“ індивідуальних робітників.

На основі науки Маркса та Леніна, на засадах марксо-ленінської аналізу—не важко вже дати відповідь на питання—як відбувається винагородження за працю в соціалістичному суспільстві?

Принцип розподілу тієї частини суспільного продукту, що її за соціалізму споживають робітники:—це розподіл „за працею“. Частина суспільного продукту, що її одержує кожний член соціалістичного суспільства відповідає тій трудовій енергії, що він її суспільству віддав.

„Маркс і Ленін кажуть, що різниця поміж працею кваліфікованою і некваліфікованою існуватиме навіть за соціалізму, навіть після знищення клас, що лише за комунізму зникне ця різниця, що через це „заробітну платню“ навіть за соціалізму треба видавати за працею, а не за потребами. Але наші урівнялівці з господарників і профспілчан не згодні з цим і гадають, що ця різниця вже зникла за нашого радянського устрою. Хто правий—Маркс і Ленін чи урівнялівці? Треба гадати, що праві тут Маркс і Ленін. Але з цього випливає, що той, хто будує тепер тарифну систему на „принципах“ урівнялівки без урахування різниці поміж працею кваліфікованою та некваліфікованою, той пориває з марксизмом, пориває з ленінізмом“ (Сталін).

Соціалізм не означає абстрактної рівності, якоїсь „судільної урівнялівки“—це лише дрібно-буржуазна карикатура на соціалізм. Соціалізм являє собою рух до справжньої рівності—лінією зро-

стання так званого мінімуму заробітної платні з поступовим наближенням її до максимуму, лінією зростання заробітку цілої маси трудящих.

Ось чому пролетаріят запроваджує тепер необмежену відрядність—так у промисловості; як і в сільському господарстві. Ось чому пролетаріят запроваджує тепер диференційовану „заробітну платню“, що вона є якнайтипівіший якнайхарактеристичніший прояв принципу розподілу за соціалізмом. Ось чому партія привертає особливу увагу до поліпшення громадського харчування та постачання взагалі.

„Лівацькі“ перескакування урівнялівців через першу стадію розвитку комуністичного суспільства—об'єктивно лише стають на перешкоді рухові до справжньої рівності, гальмують цей рух. Повторюємо; саме боротьба за урівнялівку несумісна з генеральною лінією нашого розвитку до соціалізму, саме боротьба проти урівнялівських тенденцій є боротьба за нову добу соціалізму, боротьба за справжню рівність.

Одна з перших ланок боротьби проти урівнялівки—це ґрунтовний перегляд тарифних сіток і тарифно-кваліфікаційних довідників. Ця справа безперечно, важка. Вона потребує великої витрати сил і часу. Але мимо всіх оцих труднощів, нещадно борячися з усякими намаганнями бюрократично обмежувати цю справу, відволікати чи розтягувати її на великий період,—ми мусимо розв'язати це завдання (надто щодо провідних галузів нашого народного господарства) протягом якнайкоротшого терміну. Без цього—подальшого просування вперед, подальшого розвитку темпів соціалістичного наступу—не можна собі й уявляти.

На практиці старі тарифні сітки набувають ще й виразніших форм урівнялівки, які призводять до того, що заробітна платня кваліфікованого робітника не набагато вища за заробітну платню робітника не-кваліфікованого, а подекуди й нижча. Не треба й доводити, що така система оплати протирічить генеральній лінії партії. Вона не може правити за стимул до піднесення кваліфікації робітників, за стимул до зростання продуктивності праці. Ця система оплати створює доконче несприятливі умови для робітників провідних фахів, а відтак впливає негативно на процес виробництва в цілому.

Шкідливість отаких тарифних сіток ще очевидніша за аналізу пересічній заробітній платні по різних галузях промисловості. Цифри пересічного заробітку за перше півріччя 1930 року свідчать за те, що він в чорній металургії був нижчий, ніж у поліграфічній та шевській промисловості. В поліграфічній промисловості пересічній зарплата складала 93,1% крб., в шевській—84,5% крб., в чорній металургії—82,8 крб. А роля важкої індустрії—вирішальна за виконання п'ятирічного пляна соціалістичного будівництва. Зосередити на цій ділянці найкращі кадри кваліфікованих робітників це значить не лише піднести темпи зростання важкої промисловості, але й створити матеріальну базу для розвитку інших галузів народного господарства.

„Правильно організувати заробітну платню—таке завдання“ (Сталін). Треба перебудувати тарифну сітку за принципом поступового прогресивного зростання, розриву поміж вищими й нижчими розрядами. Треба створити для провідних фахів якнайсприятливіші матеріальні умови, треба піднести їхню заробітну платню. Нарешті, виняткову увагу треба приділити важкій індустрії, надто—чорній металургії та вугіллю, піднести заробітну платню по цих ділянках промисловості. Проте, щодо цих двох провідних галузей народного господарства—ми ще говоритимемо далі.

Справа перебудови тарифної сітки обходить не лише тарифну роботу щодо піднесення заробітку кваліфікованих робітників. Некваліфікована праця на даному етапі має ще остільки велике значення, що нові тарифно-кваліфікаційні довідники аж ніяк не можуть її обминати.

Цілої ваги праці некваліфікованого робітника, що його ще не витиснула звичайна механізація соціалістичного виробництва, зовсім не враховували старі тарифні довідники, які не лише не стимулювали чорнороба до досягнення вищої кваліфікації, але й відштовхували його від найважчих робіт. Тепер, коли по всіх галузях промисловости відбувається ґрунтовний перегляд систем оплати праці, — ажнік не можна недооцінювати потреби пильно проаналізувати й питання оплати праці чорноробів. Треба й тут покласти край урівнялівці, яка позмішала до однієї купи всі категорії некваліфікованої праці.

Була б величезна та недозволенна помилка забувати, що на даному етапі розвитку народнього господарства — проблема некваліфікованої праці не менш актуальна, ніж проблема праці кваліфікованої. Навпаки, в цілому ряді провідних виробництв якнайгірше стоїть справа саме з категоріями некваліфікованої праці (проблема каталія в чорній металургії).

Виняткову вагу проблеми некваліфікованої праці підкреслив тов. Сталін у своїй промові про нову обстанову та нові завдання господарського будівництва, визначивши й конкретні шляхи для її розв'язання.

Досі чимало господарників недовраховують цілком і повнотою низки явищ, характеристичних саме для даного етапу нашого соціалістичного будівництва. Наш курс — це рішучий курс на механізацію найважчих процесів праці. Найближчих років по всіх ділянках промисловости потужна машина заступить робітника там, де в процесі виробництва робітникові доводиться прикладати великої сили. Наш курс — це не лише курс на механізацію, але й на автоматизацію. Проте, на сьогодні ми не можемо зректися ручної праці, на сьогодні ручна праця має ще для цілої низки галузів промисловости — вирішальне значення. Це відзначали так тов. Сталін, як і тов. Косіор (щодо ручного вуглевидобутку на Донбасі).

Коли врахувати, що попит на робітну силу чимдалі кожного дня зростає, що в нас відбувається широкими масштабами висування з нижчих категорій праці — на вищі (п'яново-пересувна система заводу ім. Ільїча — Маріупіль, заводу ім. Петровського — Дніпропетровське кілька схем на Донбасі, тощо), то лише безнадійно сліпий може не побачити, що за нинішніх умов треба зробити чисто-все можливе, щоби стимулювати прилучення широких мас до виробництва, щоби стимулювати виконання найважчих робіт.

Ті галузі виробництва, по яких праця — найважча, як правило, працюють значно гірше, ніж підприємства, по яких робота побудована головню на роботі механізмів, на вжитку висококваліфікованої праці. Ми навмисно робимо наголос на проблемі некваліфікованої праці, бо час зрозуміти, що за створення нових тарифних сіток треба врахувати не лише кваліфікацію, але й важкість роботи. А цього досі, на превеликий жаль, покищо немає.

Тарифна сітка та тарифно-кваліфікаційні довідники повинні сприяти регулюванню заробітної платні, підготовленню кадрів робітної сили, піднесенню продукційности праці.

Твердження троцькістів і „лівих“ закрутників, що „тарифна сітка не має аж нічого спільного з соціалізмом і мати не може“ (Преображенський „Новая економика“) — означає фактично заперечення потреби мати

певну тарифну політику, яка відповідала б сучасним умовам і завданням роботи промисловості за нової обстанови. Те, що наявні тарифні сітки в їхньому сучасному вигляді не відповідають завданням розвитку соціалістичних форм промисловості,—лише стверджує потребу негайної та рішучої їхньої перебудови.

На шляху знищення урівнялівки перед нами стоїть чимало завдань. Перебудова тарифної сітки—це перша ланка великого ланцюгу заходів, скерованих на те, щоб підкорити цілу тарифну систему завданням даного етапу господарського будівництва. Але перебудову тарифної сітки аж ніяк не усуває завдання—з більшовицькою настирливістю форсувати перехід підприємств на відрядну оплату взагалі та на прогресивно-преміяльну відрядщину зокрема.

Справжня відрядщина повинна виявляти поєднання індивідуальних стимулів робітника з загальними завданнями соціалістичного будівництва, з завданнями піднесення продукційності праці. На практиці замість справжньої відрядщини, що за нею заробіток робітника залежить від розмірів виробленого продукту, нам часто-густо доводиться спіткати різноманітні заплутані форми почасової фіксованої оплати, яка не пов'язана з кількістю та якістю виробленого продукту, з зростанням продукційності праці.

Оплата без обліку наслідків роботи свідчить за неправильне вживання відрядної системи. Така „зовнішня відрядність“ фактично є результат розхлябаності та нехлюйства наших господарників. Вона надзвичайно зменшує матеріальну зацікавленість робітника в зростанні продукційності праці.

Чимало працівників ТНБ висувають думку, що праця біля машин за безперервного потоку товару не підлягає облікові. Знеособлення обліку — це захисна завіса для урівнялівців. За знеособленим обліком завод приходить до „посередньої відрядщини“, коли робітник-відрядник дістає заробітну платню залежно не від кількості та від якості своєї праці, а від виробітку цілого цеху. Робітники цехів знеособленого обліку працюють без норм, вважають їх за відрядників, але одержують вони заробітну платню від пересічного виробітку цехового колективу. Фактично тут оплачується не праця, а робітний час.

Основні форми відрядщини—це відрядність індивідуальна та колективна. Кожну з цих форм треба вживати залежно від характеру виробничого процесу та його особливостей.

Індивідуальну відрядщину треба запровадити по всіх індивідуальних роботах. Вона повинна охопити повнотою ті основні та допоміжні цехи підприємства, де характер виробництва дозволяє враховувати індивідуальні витрати праці робітника.

Наведемо приклад ХЕМЗ'у за матеріалами бригади газети „За індустріалізацію“. Рік тому за основну форму оплати праці на ХЕМЗ'і була індивідуальна відрядщина. Проте, завідувачі виробництвами та цехами завжди мали тенденцію заступити індивідуальну відрядщину—відрядщиною груповою.

Виходячи з того, що правильна організація індивідуальної відрядщини сприяла виконанню від заводу його виробничої програми, що завод, хоч і мав посилене виробниче завдання особливого кварталу,—торік не мав проривів саме через вживання індивідуальної відрядщини. ТНБ відстоював цю систему доти, доки заводоуправа його не реорганізувала, значно цим послабивши його позиції.

Заводоуправа ХЕМЗ'у виходила з правильного настановлення про те, що переведення на госпрозрахунок покладає на начальників цехів завдання організації праці та зарплатні. Проте, цей правильний погляд

перекрутили та доправили до абсурду. В травні на заводі фактично розформували ВЕП (відділ Економіки Праці), а основні його кадри перекинули до виробничо-технічного відділу. Заводські організації вважали, що місце ТНБ — не у ВЕП'і, а при виробничо-технічному відділі. Як наслідок, питання праці на заводі лишилися безпритульні.

Після перевodu заводу на госпрозрахунок і після фактичного розформування ВЕП'у — на заводі розгорнувся масовий наступ на індивідуальну відрядщину, що її перетворили на групову оплату праці водночас із організацією в цеху бригадних робіт. Лише тим, що з поля виду ВЕП'у зникла тарифно-нормувальна робота можна пояснити те, що завідувач виробництва розподільних ящиків нещодавно виставив заводоуправі категоричну вимогу перевести всіх робітників цеху з відрядщини на почасівщину, оскільки цех (!) позбавився нормувальника.

Ліквідаторські настрої щодо індивідуальної відрядщини відіграли велику роль в поглибленні виробничого прориву, що в ньому завод перебуває вже мало не 9 місяців. Не зважаючи на те, що індивідуальна відрядщина призводила майже по всіх цехах заводу до надзвичайно високих кількісних і якісних показників, завод в основному тепер став на шлях колективної відрядщини, на шлях бригадної організації оплати, а фактично на шлях неприторенної урівнялівки.

Окремі цехи ХЕМЗ'у (наприклад, — ливарний) індивідуальної відрядщини не зреклися. Наслідки цього — цілком реальні й позитивні. В ливарному цеху ми маємо безперервне зростання продукційності праці по всіх ланках виробництва, число обслугованих робітників зменшується, якість обслуговування покращується. В серпні число черноробів зменшилося мало не на 40%, а плінність майже що зовсім зникла.

Порівняння роботи цехів колективної відрядщини, що вона фактично перетворилася на почасову оплату, — з роботою індивідуально-відрядних цехів призводить до висновку, що перехід на індивідуальну відрядщину треба на ХЕМЗ'і негайно розгорнути. Коло цього мають заходитися так адміністрація, як і всі організації заводів.

Ми навмисно взяли приклад ХЕМЗу, виходячи з тих успіхів, що до них призвело запровадження на ньому індивідуальної відрядщини й негайних наслідків запровадження колективної відрядщини, щоби довести досить ясне твердження: там де виробничо-технічні умови виробництва висувають як основну форму оплати праці — індивідуально-відрядну оплату, не можна штучно запроваджувати якусь іншу систему. Колективна відрядщина для умов ХЕМЗу в основному непридатна й саме в наслідок цього вона перетворилася на систему урівнялівську, на почасову оплату праці.

Це зовсім не усуває колективної відрядності по інших галузях промисловості. Навпаки, в металургії по основних цехах (в доменному, в мартенівському, в бесемерівському) виробничо-технічні умови цілком закономірно, органічно висувають як основну систему оплати праці — колективну відрядщину. Колективна відрядщина тут охоплює роботу цілого виробничого колективу. Вона визначає загальний заробіток залежно від цілої продукції цеху, не усуває індивідуальної зацікавленості робітника, оскільки кожному робітникові заробітня платня видається індивідуально-залежно не лише від кількості продукції, але й від якості його роботи в колективі.

Практика роботи та технічне нормування повинні визначити форму відрядщини відповідно до особливостей виробничого процесу кожного даного підприємства. За конкретного встановлення форми відрядності слід виходити з того, щоби не було численних доплат до основного заробітку. Робітник по-

винен добре знати, скільки він має одержати залежно від того чи того виробітку. Доплати треба організувати в таку чітку систему, щоби вони не заплутували провідного характера відрядної оплати,

Стан запровадження відрядної оплати, порівнюючи з минулим роком значно змінився й, певною мірою, погіршав. Коли торік відсоток охоплення робітників відрядщиною сягав у промисловості 68%, то поточного року він зменшився до 50,7%. Цей симптом — надзвичайно загрозливий. Треба з більшовицькою настирливістю форсувати перехід підприємств на відрядщину взагалі та на прогресивно-примі-яльну відрядщину зокрема.

За наказом ВРНГ з 31 липня 1931 року

„Преміально-прогресивно-відрядну систему треба побудувати так, щоби ця система зберігала розцінки в межах норми, а перевиробіток понад нормами оплачувався би за підвищеними розцінками з вживанням коефіцієнтів до єдиних республіканських розцінок залежно від відсотку перевиробітку за такою таблицею:

за перевірку встановлених норм до			
10% —	вживається	коефіцієнт	1,20
20% —	„	„	1,30
30% —	„	„	1,40
40% —	„	„	1,50
50% —	„	„	1,65
60% —	„	„	1,80
70% —	„	„	1,95
80% —	„	„	2,15
90% —	„	„	2,35
100% —	„	„	2,50

Той досвід, який вже в нас є, довів, що „прогресивка“ за правильної її побудови стає за одне з дійових знарядь боротьби за високу продукційність праці за високоякісністю продукції. Тут є чимало фактів.

З переходом на прогресивну відрядщину каталі доменного цеху Риківського заводу піднесли продукційність своєї праці з 1,24 аж до 1,87 подач кожного катала. Плано́ве завдання щодо продукційности праці тут перевищили на 43%.

На Ленінградському заводі ім. Леніна після запровадження прогресивної оплати продукційність праці робітників зросла на 39%,

На Московському Електрозаводі в ламповому цеху випуск продукції на зміну збільшився з 1.346 аж до 2.000 ламп.

На Тракторобудівській цегельні перед запровадженням прогресивної 16 чол. вантажили 76 тис. цегли. А тепер відвантажують 111 тис. Садчики замість 11-12 тис. штук цигли дають тепер 16-18 тис. Два преси тепер випускають 50 тис. штук цегли замість 36 тис.

На конвейері Ленінградського заводу „Електросила“ деякі бригади після запровадження прогресивки піднесли продукційність своєї праці на 16%, водночас із цим скоротивши склад бригади на 33% (тобто зменшивши бригаду з 12 до 8 чол.)

Прогресивно-приміальна оплата не лише підносить продукційність праці, але й зменшує відсоток браку закріплює робітну силу. Той досвід, який вже в нас є, це лише перші кроки, що ми їх зробили, не маючи зовсім аніякого попереднього досвіду. В подальшому, за вдосконалення прогресивної відрядщини, за цілковитішого обліку якісних показників — прогресивно-преміальна призведе до ще більшого господар-

ського ефекту. Завдання полягає в тому щоби домогтися запровадження, закріплення та вдосконалення прогресивно-преміяльної відрядщини, що вона якнайкраще відповідає новим умовам нової господарсько-політичної обстанови.

Нова системи заробітної платні це найважливіша, вирішальна передумова розвитку основних провідних загонів соціалістичної промисловости

На фронті індустріалізації за вирішальні ділянки правлять — вугілля та метал. Від темпів розвитку вугільної та металургійної промисловости значно залежить виконання плянів третього вирішального року п'ятирічки. Цілком природньо, саме цим ділянкам партія надає виняткову увагу, створюючи належні передумови для потужного розвитку вугільної та металургійної індустрії. Систематичне недовиконання завдань партії та уряду по цих ділянках вже протягом багатьох місяців вимагає вжити рішучих заходів щодо налагодження хаотичної організації праці, щодо покращення технічного керівництва щодо зміни системи заробітної платні, щодо знищення плінности робітної сили.

Ці завдання конкретно відбилися в постанові президії Союзного ВРНГ та ВЦРПС з 20 вересня поточного року — про нову систему заробітної платні в металургії та вугільній промисловості.

Ця постанова якнайвиразніше відзначає, що та система заробітної платні, яка існувала досі, не відограє ролі потужної підйоми для піднесення продукційности праці. Проте, лише шляхом піднесення продукційности праці ми спроможемося забезпечити вугіллям та металем зростання нашого народнього господарства, подальше розгортання соціалістичної реконструкції. Ось чому постанова розтрощує вщент стару систему заробітної платні в металургії та вугільній промисловості.

Дрібнобуржуазна „лівацька“ урівнялівка зазнає від нової системи заробітної платні — троцькіного вдару. „Систему оплати праці робітників та інженерно-технічних фахівців“ — мовиться в постанові — „треба перебудувати так, щоби цілком зліквідувати урівнялівку впровадити максимально безпосередню та прогресивну відрядність посилити зацікавленість робітників у піднесенні своєї кваліфікації довести рівень зарплатні цих галузей до відповідности з їхнім місцем і питомою вагою в народньому господарстві“

Основний сенс постанови полягає не в тому що підноситься заробітна платня робітників та інженерно-технічного персоналу вугільної промисловости й металургійних заводів. Мова мовиться про ґрунтовну перебудову цілої тарифної системи.

З 1 жовтня всіх виробничих робітників металургійних цехів переводять на прогресивно-преміяльну відрядщину; не менш як 70% робітників обслужних та допоміжних цехів на безпосередню необмежну відрядщину.

У вугільній промисловості на відрядну оплату праці переводять 90% всіх підземних робітників і 53% всіх робітників поверхні з тим щоби відрядщина охопила 80% вугільних робітників Донбасу.

Нова тарифна сітка, нова система заробітної платні довершує перебудову організації праці та сплати, що їхній стан править за найважливішу причину невиконання плянів металургії та вугільної промисловости. Дрібнобуржуазна урівнялівка призвела до того, що оплата провідних кваліфікацій цих двох провідних галузей нашої промисловости була нижча від заробітку робітників інших дургорядних галузей виробництва. Стара тарифна система ігнорувала кваліфікацію та характер праці.

Відтепер урівнялівка в металургії та вугільній промисловості при речена на загибель. Нова система заробітної зарплатні—це система, що виходить із основних настановлень марксо-ленінської теорії. Це система що стимулює високі кількісні та якісні показники. Нова система визначає піднесення заробітної платні провідних кваліфікацій на основі виконання та перевиконання виробничих завдань.

Перехід на відрядність та преміальну систему означає збільшення фонду заробітної платні (для Донбасу—на 30%) Проте, додаткові витрати що до них призводить нова система, будуть цілком виправдані тим господарським ефектом, що вона його спричинить.

Робітничі маси нашої країни з ентузіазмом зустріли нову тарифну систему. За це свідчить піднесення вуглевидобутку на Донбасі, численні приклади збільшення продукції та зменшення відсотку браку по багатьох заводах республіки та Союзу. Ліквідація „лівацької“ урівнялівки, що вона не стимулювала ударника ентузіяста, зміцнює й поширює базу для подальшого розгортання соціалістичного змагання та вдарництва.

Боротьба за нову, гнучку тарифну систему є боротьба за ліквідацію плинності робітної сили, боротьба проти знеосібки на виробництві. Цю боротьбу треба рішуче розгорнути, по-більшовицькому ламаючи опір усіх бюрократичних, опортуністичних дрібно-буржуазних елементів відповідно до чітких вказівок т. Сталіна, відповідно до тих вимог, що їх виставляє наш рішучий розвиток до комуністичного суспільства.
